

A Harka Ákos és Sallai Zoltán által 20 éve írt Magyarország halfaunája című könyv második, átdolgozott és bővített kiadásának bemutatása és értékelése

Presentation and evaluation of the second, revised and expanded edition of the book *Fish Fauna of Hungary*, written 20 years ago by Ákos Harka and Zoltán Sallai

Wilhelm Sándor

Magyar Haltani Társaság

Kulcsszavak: előzmények, az új kötet értékei

Keywords: history, values of the new volume

Abstract

Twenty years ago, Ákos Harka and Zoltán Sallai published the first edition of *The Fish Fauna of Hungary*, a landmark work that systematically documented the native and non-native fish species of Hungary. The book quickly became a foundational reference for ichthyologists, conservationists, educators, and nature enthusiasts alike. Its combination of scientific precision, accessible language, and rich illustrations set a new standard in Hungarian faunistic literature. The second, revised and expanded edition builds upon the strengths of the original while incorporating two decades of new research, field data, and taxonomic updates.

Bevezetés

Ennek a könyvnek az előzménye Harka Ákos 1997-ben megjelent Halaink című munkája, amely képes határozó és elterjedési útmutatóként a magyarországi fajok közül 69-et mutatott be, mindegyiket színes fotóval és elterjedési térképpel kiegészítve.

1. ábra. A 2025. évi második kiadású kötet borítólapja

Fig. 1. Cover of the 2025 second edition volume

Hét évvel később egy másik elhivatott halfaunisztikai szakember bevonásával készült el Harka Ákos és Sallai Zoltán Magyarország halfaunája című kötete. Ez már a ritkaságokat is beillesztve 90 fajról adott a korábbi tartalomnak és stílusnak megfelelő, de kissé bővített ismertetést, amellyel Magyarország halfaunájának az addigi legteljesebb képét adta.

A szerzőpáros újabb húsz év elteltével döntött úgy, hogy a halak genetikai alapokon átalakított rendszerében, valamint a hazai fajok számában és elterjedésében bekövetkezett változásokat figyelembe véve elkészíti a könyvnek a második, jelentősen módosított és bővített kiadását.

Munkájuk eredményeként 2025-ben jelent meg ez a 103 fajt új fotókkal bemutató kötet, amely elsősorban halkutatók, halak iránt

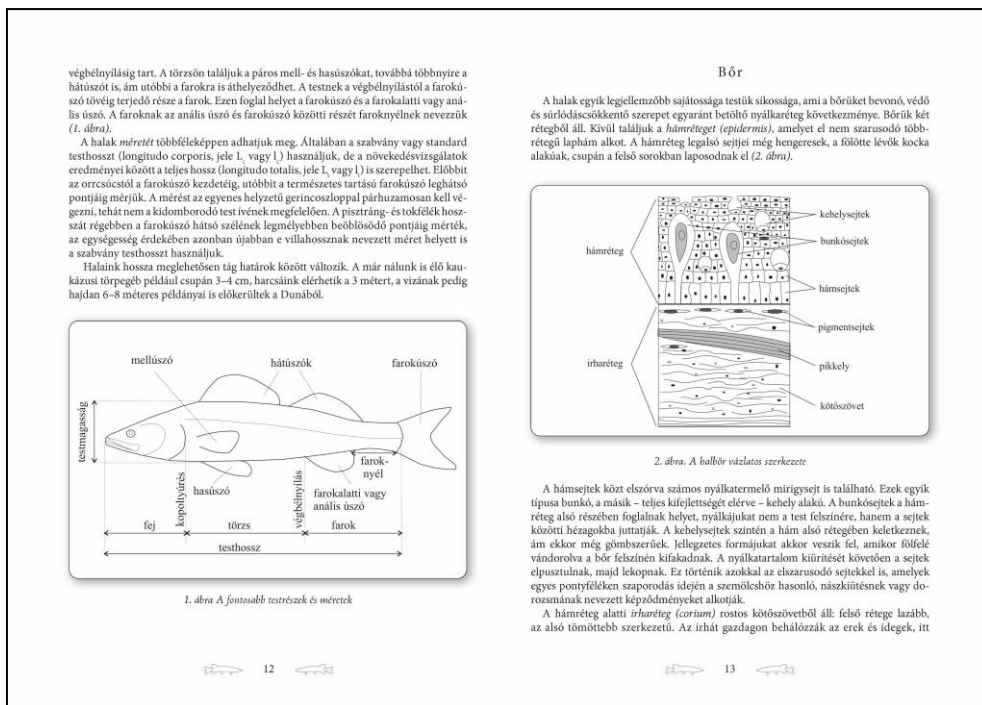
érdeklődő természetbarátok, horgászok és leendő horgászok számára készült. Közérthető stílusának köszönhetően azonban korhatár nélkül javasolható mindenkinek, aki kíváncsi ezekre a sajátos vízi élőlényekre, meg arra a 103 új térképre is, amely megmutatja, hogy az utóbbi öt évtizedben melyik fajt hol találták meg vizeinkben.

Értékelés

Nagy örömmel vettem a kezembe a két kiváló szakember, Harka Ákos és Sallai Zoltán közelmúltban megjelent könyvét, melynek címe *Magyarország halfaunája*. A kiadvány a 2004-ben megjelent ugyanilyen című műnek az átdolgozott és alaposan kibővített második kiadása.

Sajnálatos módon a szerzőknek nagyobb hangsúlyt kellett fektetniük a halak védelmére, hiszen egyre növekszik az azokat fenyegető veszélyforrások mennyisége és intenzitása. Ezért is kapott külön fejezetcímet a folyószabályozás, a vízszennyeződés, a globális felmelegedés, valamint az emberi beavatkozások köre.

A halak szervezetének felépítésére vonatkozó részletes leírások megmaradtak, és a megértésüket nagyszerűen segítik a remekbe szabott, mondhatni művészi színvonalú rajzos illusztrációk. Ezek együttesen lehetővé teszik a kevésbé jártas olvasók eligazodását is a témában.

2. ábra. Illusztrációk a könyvből
Fig. 2. Illustrations in the book

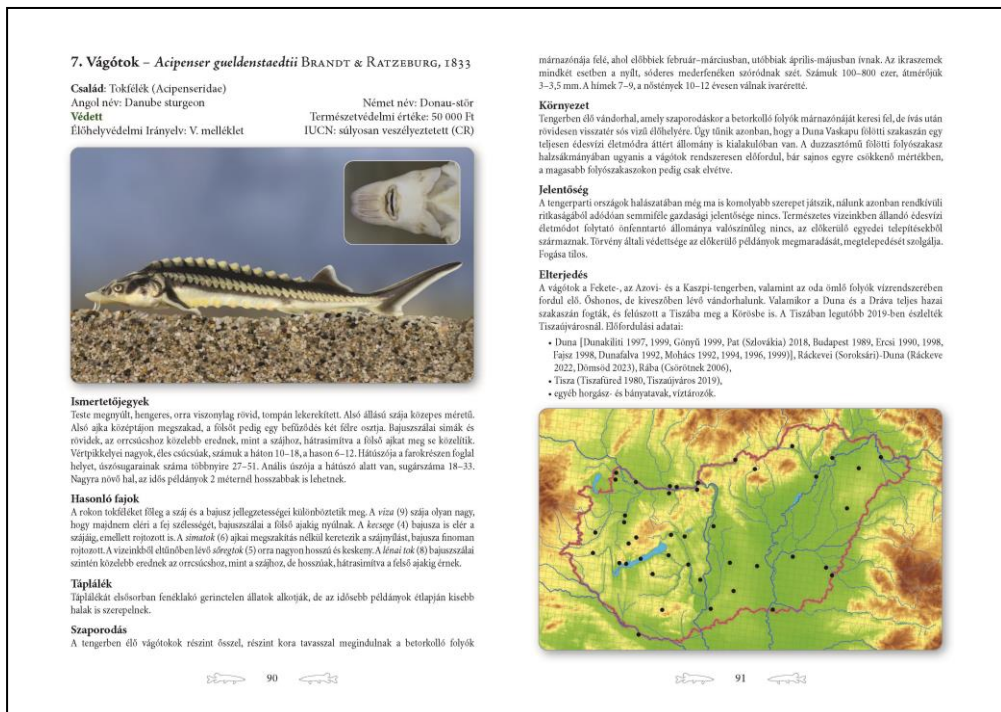
Megváltozott viszont a halfajok rokonsági viszonyait taglaló fejlődéstörténeti rendszer bemutatása. Míg az első kiadásban a szerzők a halaknak az akkor hivatalos törzsfajlódási rendszerét követték, melyben az anatómiai és a külső felépítésbeli bélyegek hasonlóságaira és különbségeire helyezték a hangsúlyt a fajok megkülönböztetésében, addig itt a szakirodalomban azóta elterjedt genetikai ismeretekre alapoztak.

Az új rendszer jelentősen különbözik a korábitól. Előfordul, hogy egy fajból kettő lett, a korábban egyetlen fajnak tartott Petényi-márnából azonban három új faj is

megkülönböztettek. De az is előfordul, hogy az alaki és anatómiai hasonlóságok alapján közeli rokonoknak tartott fajok genetikailag jelentősen különböznek egymástól, és így más rendszertani csoportba kerültek. Így történt, hogy a korábban pontyfélék közé sorolt razbóra a küllőfélék újonnan kialakított családjába került át.

A kötet legjelentősebb, *Halaink és elterjedésük* című fejezete ugyancsak az új rendszert követi, mindegyiknél jelezve a családot, amelybe tartozik, a meglévő angol és német nevet, valamint a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) vörös listáján szereplő veszélyeztetettségi kategóriát. A fajok ismertetőjegyeinek részletes leírása mellett mindegyiknél utalást találunk a hasonló halaktól való megkülönböztetésükre, a jellemző környezetükre, táplálékukra, szaporodásukra, jelentőségükre és elterjedésükre.

Az egyes fajokat bemutató kiváló minőségű fényképek, amelyeknek színvonala az első kiadás egyáltalán nem lebecsülendő felvételeit is meghaladja, elősegítik a horgászok által zsákmányolt, esetleg általuk nem ismert fajok azonosítását. Ugyancsak a jobb felismerést segíti, hogy pl. az ingola- és tokféléknél a határozást segítő szájakról, illetve több faj esetében a nászruhas hím egyedeokről, színváltozatokról is közölnek kis képeket a fajfotók mellett.

3. ábra. Így mutatja be a könyv az egyes fajokat
Fig. 3. The book presents each species in this manner

Az utóbbi öt évtizedben vizeinkből előkerült minden faj elterjedését térkép mutatja be, melyen az Európai Unió szabványának megfelelő 10x10 kilométeres négyzetek láthatók. Ha egy vagy több észlelés történt egy ilyen négyzet területén, azt fekete petty jelzi.

A fajismertetők száma, amely az első kiadás 90 fájával szemben 103-at mutat be, sajnálatos módon nem ad okot örömmre, ugyanis a gyarapodás nagyrészt nem az őshonos, hanem az idegenhonos, betelepült vagy betelepített fajokra írandó. Bizony, számolni kellett azokkal a felelőtlen akvaristák által vizeinkbe kihelyezett és itt megfelelő életkörülményekre talált fajokkal, amelyek már legalább három éven át szaporodni is képesek voltak új lakóhelyeiken, természetesen az őshonos fajok kárára. Példa erre a ragadozó jaguársügér, amely már komoly pusztításokat végez a Hévízi-tó környékén.

85. Jaguársügér – *Parachromis managuensis* (GÜNTHER, 1867)

Család: Böcösörjáshal-félék (Cichlidae)

Angol név: Jaguar guapote
Előhelyvédelmi irányelv: –Német név: Managua-Buntbarsch
IUCN: kevésbé veszélyeztetett (LC)**Ismeretőjegyek**

Nagyfejű, nérszéleken magas hátú és zömök, de oldalról lapított testű, pikkelyes hal. Felső állású, erős fogazott, vastos ajkú és nagyra látható szájának szeglete eléri a szem vonalát. Hossza hátsó végét az elején 17–18 osztatlan csontjuka, mögötte 10–11 osztott úszócsigra merül ki. Ez utóbbi résznek a szegelye az ivarérett hímeknél kihagyásodó, a nőstényeknél lekerülített. Analis úszójában a 6–8 csonttöredék 11–12 lágy sugár követi, a farokúszó szegelye lekerülített. Hátsóúszó a mellőzők alatt helyezkednek el. Alapszíne az ezüstösötől az okkersárgán és az enyhén lilásan át a zöldesbarnáig sokféle lehet. Ezt – az úszókban is látható kisebb-pettyek mellett – a test közepénél kezdődően általában 8–10 nagyobb fekete folt díszíti, amelyekből hátralszárk és kialakultnak. Az idősebb hímeken ezek a nagy foltok fokozatosan elhalványulnak. Az akváriumai halak körében nagyon szép fajtának számít. Szabad vízben az úszókok maximális mérete 40 cm körül van, a testek hossza a fél métert is elérheti.

Hasonló fajok

Alakra nézve hasonlít hozzá a csírvírvírsügér (83), de annak az analis úszója hosszabb, és az elején 10–11 osztatlan sugár van. A térfűtő tarkasügér (86) úszóinak a sugározatán hasonlóak, de a szaja lényegesen kisebb, szeglete nem éri el a szem vonalát. Ugyancsak rövidebb, és 6-nál kevesebb kemény sugart tartalmaz a *bihorsügér* (87), a *pisztrángsügér* (91) és a *naphal* (92) farokalatti úszója.

Táplálék

Gyors növekedésű hal, amely kezdetben apró planktonikus szervezetekkel táplálkozik, de hamarosan áttér a kisebb gerinctelenek fogyasztására, majd agresszív ragadozóvá válik. Nagyra nyitható szájának és erős fogainak köszönhetően nagyobb halak elfogására is képes.

Szaporodás

Szaporó faj, egyedül már egyenes korukban élnek az ivarérettségüket. A kisebb nőstények 2000,

a nagyobbak 4000–5000 ékezetet raknak valamilyen száraz tárgyra, például vastagabb gyökérre, kavicsra, kőre, baglyóba. A megtermékenyített és a szülők által folyamatosan gondozott áralból a meleg vízben néhány napon belül kiképző halvadékokat a szülők a szájukban átvisszik a medernek egy előre megjelölt kis gödörbe, ahol továbbra is védik őket minden veszélyt jelentő élőlénytől.

Környezet

Az álló és lassan áramló, víziszennyezéssel és rendelkező dűlőhelyeket kedveli. Szívesen tartózkodik az szarvas aljzati mederszakaszokon, de nem kerül el a köves, kavicsos helyekre sem. A víz hőmérsékletre sem nagyon érzékeny. Típikus fajként a 25 °C feletti hőmérsékletet terjedő ideális a számára, de nálunk 20 fokon is megél, szabadban pedig 13–15 fokon vízben is megéledhet táplálkozó életétől.

Jelentőség

Diszalként terjedt el, de gyors növekedése és agresszivitása miatt nagy akváriumot igényel, és abban is inkább csak egy hím és egy nőstény tartható. Az inváziós halak a nagyobb tér kell, mert ha sűrűn vannak, egymást is megmárvadják. A hazai természetes vizekben káros, mert felszaporodva komoly pusztításokra képes az őshonos halak és kétéltűk állományában.

Elterjedés

Eredeti hazája Közép-Amerika atlanti-óceáni partvidéke: Honduras, Nicaragua és Costa Rica. Mexikóban már valószínűleg emberi közreműködéssel jelent meg. Európába – akvárium diszalként – a 20. század vége felé hozták be, s a 21. század elején hazánkban is megjelent a kereskedelmi forgalomban. A magyarországi természetvédelembe felvételén diszalkénti helyezés ki. Először – 2015-ben – a *Hévíz-tó* fölött víztől elvezető vízfolyásból került elő, ahol stabil állománya alakult ki, veszélyeztetve az ott élő őshonos halak populációját. Leleltései adatai:

- Duna (Téli kikötő vagy Újpesti-öböl, Népsziget, Lágymányosi-öböl vagy Kopaszi-gát, Budapest), Garam (Garamkövesd),
- Zala (Balaton szaka, Gyöngyös-patak,
- Kis-Balaton (a melegbőz bolygókban ide is lehozódik),
- Hévíz-tó, Hévíz-lefolyó (a kezdeti melegbőz vízi szakaszon egész évben),
- Japánkerti-tó (Margit-sziget, Budapest), Városligeti-tó (Budapest),
- egyéb termálvizek (alkalmazati észlelések).

4. ábra. Egy terjedő akváriumai hal
Fig. 4. A spreading aquarium species

Természetesen a gyakori előfordulású fajokhoz mellékelte térképek is feltüntetnek minden olyan pontot, ahol az illető fajt megtalálták, sőt a Magyarországon nem észlelt, de a környező országok közeli vizeiben előforduló fajokról is vannak térképek a könyvben, mert ezek megjelenése is várható a hazai vizekben.

A szerzőtársak végtelen alapos munkáját mutatja az a tény, hogy áttanulmányoztak minden a témára vonatkozó és elérhető, megszerezhető kiadványt, könyvet, folyóiratot. Ezt igazolja, hogy a felsorolásukat tartalmazó bibliográfiai lista az első kötet 8 oldalával szemben 40 oldalt tesz ki a könyv végén.

A térképek azonban nem csak a szerzők által gyűjtött és a szakirodalomból származó elterjedési adatokra alapoznak, hanem feltűntetik a faunakutató kollégáktól megkapott publikálatlan helyszíneket is. Ugyancsak belefoglalták az elterjedési térképekbe a fotókkal igazolt, többnyire horgászok által fogott ritkább fajok előfordulási adatait is. Az adatközlőknek a könyv végén lévő felsorolásban közel hat oldalt szenteltek a szerzők.

Mindezek ismeretében szeretettel ajánlom az új halas könyvet minden szakembernek, de a horgászoknak, jövőbeli horgászoknak, és a halak iránt érdeklődő minden olvasónak egyaránt. A könyv megrendelhető a kiadó VASKOS CSABAK Bt.-től a csabak@csabak.hu e-mail címen. A fogyasztói ár: 17850 Ft + postaköltség.

Köszönetnyilvánítás

Itt is köszönetet mondok a szerzőknek azért, hogy megajándékoztak egy dedikált tiszteletpéldánnyal és hogy szóbeli tájékoztatást is adtak a kötet kialakítása során alkalmazott elveikről.

Author:

Sándor WILHELM (sander.wilhelm@gmail.com)